

Vasile DOBRINOIU
Norel NEAGU

DREPT PENAL
PARTEA SPECIALĂ

Prof. univ. dr. **Vasile DOBRINOIU**
Conf. univ. dr. **Norel NEAGU**

DREPT PENAL
PARTEA SPECIALĂ

Universul Juridic
București
-2014-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2014, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOBRINOIU, VASILE

Drept penal : partea specială : curs universitar / Vasile Dobrinou,
Norel Neagu. - București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-463-9

I. Neagu, Norel

343(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Abrevieri

alin.	alineat
<i>apud</i>	citat după
art.	articol
Buletinul Casației 2008	Buletinul Casației, Revista oficială a Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 1/2008, Ed. C.H. Beck, București, 2008
Buletinul Jurisprudenței (1993, 1995)	Buletinul Jurisprudenței, Culegere de decizii pe anul 1993 (1995), Ed. Continent XXI, București, 1994 (1996)
Buletinul Jurisprudenței (2005, 2006)	Buletinul Jurisprudenței. Culegere de decizii pe anul 2005 (2006), Înalta Curte de Casație și Justiție, Ed. C.H. Beck, București, 2006 (2007)
c.	contra
C. Ap.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil
C. pen.	Codul penal
C. pr. pen.	Codul de procedură penală
CD	Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem
CDP	Caiete de Drept Penal
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Codul penal și legile speciale 2007	T. Toader, A. Stoica, N. Cristuș, <i>Codul penal și legile speciale, doctrină, jurisprudență, decizii ale Curții Constituționale, hotărâri CEDO</i> , Ed. Hamangiu, București, 2007
col.	colegiu
CPC	V. Dobrinoiu, N. Conea, C.R. Romițan, M. Dobrinoiu, <i>Cauze penale comentate</i> , Ed. Semne, București, 2003
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
Culegere C. Ap. Iași 2006	Culegere de practică judiciară pe anul 2006, Curtea de Apel Iași, Ed. Hamangiu, București, 2007
Culegere C. Ap. Brașov 2005	Culegere de practică judiciară în materie penală pe anul 2005, Curtea de Apel Brașov, Ed. Hamangiu, București, 2006
Culegere 2000-2004 Tribunalul București	Culegere de practică judiciară în materie penală 2000-2004, Ed. Wolters Kluwer, București, 2007
Culegere 1990 (1991, 1992, 1993) Tribunalul Municipiului București	Culegere de practică judiciară penală pe anul 1990 (1992, 1993), Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București
Culegere 1993	Curtea de Apel București, Tribunalul Municipiului București, Culegere de practică judiciară pe anul 1993, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, București
Culegere 1994	Curtea de Apel București, Culegere de practică judiciară pe anul 1994, Ed. Continent XXI, București
dec.	decizie
Dreptul	Revista Dreptul
ed.	ediția

Ed.	Editura
H.G.	Hotărârea Guvernului
<i>ibidem</i>	în același loc
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
JG	Jurisprudența generală
JN	Justiția Nouă
JP	Jurisprudența penală
Jud.	Judecătoria
Jurisprudența secției penale (2005, 2006, 2007)	Jurisprudența Secției Penale pe anul 2005 (2006, 2007), Înalta Curte de Casație și Justiție, Ed. Hamangiu, București, 2006 (2007, 2008)
lit.	litera
LP	Legalitatea populară
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
mil.	militar (ă)
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	opera citată
p./pp.	pagina/paginile
par.	paragraful
pct.	punctul
pen.	penal (ă)
pop.	popular
PR	Pandectele române
R1	V. Papadopol, M. Popovici, <i>Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975</i> , Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977
R2	V. Papadopol, M. Popovici, <i>Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980</i> , Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982
R3	V. Papadopol, Șt. Daneș, <i>Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985</i> , Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989
RDP	Revista de Drept Penal
RRD	Revista Română de Drept
s.	secția
s.n.	sublinierea noastră
sent.	sentința
supra	mai sus
Trib.	Tribunalul
Trib. Jud.	Tribunalul Județean
Trib. Mun.	Tribunalul Municipiului
Trib. reg.	Tribunalul regional
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
urm.	următoarele
vol.	volumul

Cuvânt-înainte

După adoptarea în anul 2009 a noului Cod penal al României, a apărut necesitatea elaborării unor lucrări care să explice, să interpreteze și să lămurească înțelesul dispozițiilor acestuia.

Lucrarea cuprinde o analiză temeinică a conținutului Părții speciale a noului Cod penal în ceea ce privește tematica pentru licență, pentru concursul de admitere la Institutul Național al Magistraturii, precum și pentru admiterea la Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, cu trimiteri atât la doctrină, cât și la soluțiile instanțelor care au rămas valabile în raport cu aceste dispoziții.

Evident, fiind doar un curs selectiv de drept penal special, lucrarea nu a urmărit o analiză completă a tuturor infracțiunilor din Codul penal, ci doar a acelor care vizează cele mai importante valori sociale și care, datorită frecvenței întâlnite în practica judiciară, sunt avute în vedere la examenele de licență, de admitere în magistratură sau avocatură. Pentru cei care vor să consulte o lucrare în care sunt analizate toate infracțiunile din Codul penal, recomandăm lucrarea „*Noul Cod penal comentat, Partea specială*”, sub coordonarea prof. univ. dr. Vasile Dobrinoiu.

În elaborarea lucrării am ținut seama nu numai de lucrările fundamentale în materia Părții speciale a Codului penal elaborate, în principal, de Institutul de Cercetări Juridice, ci de toate cursurile apărute până în prezent, uneori de autori mai puțin cunoscuți, dar nu mai puțin merituoși. În același timp, am consultat ultimele lucrări apărute în această materie în Franța (îndeosebi după adoptarea noului Cod penal din 1994), Italia, Spania, Elveția, Germania, în ideea de a oferi cititorilor surse actuale de informare și documentare în materia Părții speciale a dreptului penal și de a-i obișnui cu tendința existentă în Europa, de unificare comunitară a instituțiilor de drept penal.

Totodată, am semnalat impactul produs în practica judiciară de unele soluții adoptate de Curtea Constituțională, Înalta Curte de Casație și Justiție în recursurile în interesul legii și unele hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, subliniind compatibilitatea conținutului normativ al infracțiunilor vizate cu spiritul acestor hotărâri.

În final, am considerat că este de datoria noastră să facem unele propuneri *de lege ferenda*. Primind aceste semnale, studenții, precum și practicienii din sfera dreptului penal vor putea să urmărească discuțiile parlamentare, să-și confrunte propriile lor opinii cu cele rezultate din aceste dezbateri și din dezbaterile instanțelor de specialitate, pentru a înțelege mai bine originea, evoluția și esența unor instituții ale dreptului penal.

Prin întregul său conținut, lucrarea are menirea de a contribui la înțelegerea și aplicarea corectă a dispozițiilor Părții speciale a dreptului penal, la interpretarea lor unitară, la găsirea soluțiilor corespunzătoare pentru diversele cazuri care inevitabil apar în practica judiciară.

Autorii

TITLUL I

INFRAȚIUNI CONTRA PERSOANEI

Capitolul I

Infrațțiuni contra vieții

Secțiunea I

Omorul

1. Conținutul legal

Potrivit art. 188 alin. (1) C. pen., infrațțiunea de omor constă în *uciderea unei persoane*.

Exemplificăm cu fapta inculpatului – condamnat pentru infrațțiunea de omor –, care, după ce avusese o relație extraconjugală cu victima, a mers la domiciliul acesteia, unde, în urma unor certuri, a strangulat-o folosind cablul telefonului¹.

Gradul de pericol social pe care-l prezintă omorul este deosebit de ridicat, această faptă aducând atingere celui mai important atribut al persoanei, viața. Punerea în pericol sau suprimarea vieții persoanei interesează nu numai persoana victimei, ci persoana în general, deoarece fără respectarea vieții persoanei nu poate fi concepută atât existența pașnică a colectivității, cât și conviețuirea membrilor acesteia.

2. Condiții preexistente

A. Obiectul infrațțiunii

a) Obiectul juridic generic. Infrațțiunile contra persoanei au ca obiect juridic generic ansamblul relațiilor sociale care se constituie și se desfășoară în legătură cu apărarea persoanei, privită sub totalitatea atributelor sale (viață, integritate corporală, inviolabilitatea sexuală, libertatea, demnitatea)².

Este cunoscut că aceste infrațțiuni prezintă un ridicat grad generic de pericol social, determinat, pe de o parte, de importanța valorilor sociale ce constituie obiectul protecției penale și de gravele urmări pe care le poate avea pentru comunitate săvârșirea acestor infrațțiuni, iar, pe de altă parte, de faptul că infrațțiunile contra persoanei se realizează, de regulă, prin utilizarea unor mijloace sau procedee violente și au o frecvență deseori mai ridicată în raport cu alte categorii de infrațțiuni³.

b) Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale referitoare la dreptul la viață al fiecărei persoane asupra căreia se efectuează activitatea de ucidere.

¹ ICCJ, s. pen., dec. nr. 5931/2005, în Jurisprudența secției penale 2005, p. 37.

² Obiectul juridic generic este comun tuturor infrațțiunilor contra persoanei și, în ideea de a nu ne repeta, nu-l vom mai arăta la fiecare infrațțiune în parte.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român, vol. III, Partea specială*, Ed. Academiei, București, 1971, p. 171 (în continuare, V. Dongoroz și colectiv, *op. cit.*).

c) Obiectul material este corpul în viață al victimei. Nu interesează nici dacă victima era sănătoasă ori într-o fază avansată de boală și nu ar mai fi trăit mult dacă nu ar fi fost ucisă și nici dacă ar fi acționat și cauze naturale pe lângă acțiunea făptuitorului (concurs de cauze) care au condus la moartea victimei. Este indiferent și dacă victima ar fi fost o persoană tânără sau în vârstă ori dacă era sau nu în plenitudinea facultăților fizice și psihice.

Dacă victima și-ar fi dorit o moarte apropiată ori ar fi vrut să-și suprimă singură viața, consimțământul dat în acest sens autorului infracțiunii determină o altă încadrare juridică, în infracțiunea de ucidere la cererea victimei (art. 190 C. pen.).

Stabilirea timpului cât persoana ar mai fi trăit dacă nu era ucisă este, de asemenea, lipsită de orice relevanță sub aspectul existenței infracțiunii. Toate împrejurările de mai sus, deși nu au relevanță pentru existența infracțiunii, ar putea fi avute în vedere la individualizarea sancțiunii penale.

Este controversată problema dacă există tentativă sau fapt putativ când făptuitorul acționează cu intenția de omor asupra unui cadavru crezând că este o persoană în viață¹. Considerăm totuși că victima trebuie să fie în viață pentru existența obiectului material al infracțiunii.

B. Subiecții infracțiunii

a) Subiectul activ nemijlocit (autor) al infracțiunii de omor poate fi orice persoană fizică responsabilă, deoarece legea nu cere ca subiectul activ să aibă o calitate anume.

Instituită prin Titlul VI din Partea generală a Codului penal și având un caracter general, răspunderea penală a persoanei juridice² este incidentă și în cazul infracțiunilor contra persoanei, dacă sunt îndeplinite condițiile generale instituite prin dispozițiile art. 135 C. pen.³.

În cazul răspunderii penale a persoanelor juridice, fapta antisocială în materialitatea sa este săvârșită de fapt tot de către persoana fizică care acționează în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. Acționând în acest mod, persoana fizică face posibilă atragerea răspunderii penale a persoanei juridice, distinctă de răspunderea penală a persoanei fizice. Conform art. 135 alin. (3) C. pen., răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea acestei infracțiuni. În consecință, persoana juridică va

¹ Fl. Streteanu, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, pp. 641-642. În același sens, a se vedea A. Filipaș, *Despre convertirea faptului putativ în tentativă în materia infracțiunilor de omor*, în RDP nr. 4/1994, p. 54 (în analiza valorii concrete protejate de legiuitor, s-a ridicat chestiunea dacă reprezintă sau nu o condiție *sine qua non*, pentru existența infracțiunii de omor, faptul ca subiectul pasiv să fi fost în viață în momentul în care s-a comis asupra lui acțiunea ce constituie elementul material al faptei; spre exemplu, două vehicule trec succesiv, la interval foarte scurt de timp, peste același individ; ori două persoane trag succesiv asupra aceluiași individ; sau o persoană trage mai multe gloanțe asupra unei persoane decedate).

² Pentru detalii, a se vedea Fl. Streteanu, *Câteva considerații privind răspunderea penală a persoanei juridice potrivit proiectului de lege pentru modificarea și completarea Codului penal*, în CDP nr. 1/2005, pp. 41 și urm. În același sens, a se vedea S. Bogdan, D.A. Șerban, G. Zlati, *Noul Cod penal. Partea specială. Analize, explicații și comentarii*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 21 (în continuare, S. Bogdan și colectiv, *op. cit.*).

³ Art. 135 C. pen. prevede: „Persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice”.

fi considerată subiect activ al infracțiunii¹ și va răspunde pentru săvârșirea infracțiunilor contra persoanei, indiferent de calitatea avută la comiterea faptei. Având în vedere specificul infracțiunilor din acest titlu, rămâne la latitudinea practicii judiciare să stabilească pentru ce infracțiuni și în ce calitate va răspunde persoana juridică. Spre exemplu, un spital privat acceptă să recolteze organe de la persoane care nu au ajuns în moarte cerebrală, în vederea realizării unor transplanturi².

Uneori, fapta este comisă de o singură persoană, dar poate fi comisă și cu participarea mai multor persoane (coautori, instigatori, complici), deci în participație ocazională.

Există, de exemplu, coautorat dacă făptuitorii au acționat împreună, lovind concomitent victima în cadrul unei activități indivizibile și în realizarea intenției lor de a ucide, dacă ei au îndeplinit fiecare în parte, printr-o acțiune simultană și conjugată, toate actele ce caracterizează infracțiunea, fiind conștienți de urmările ce le vor produce și dorind sau acceptând consecințele acțiunii lor comune, nefiind relevant care dintre loviturile aplicate au fost mortale³. La fel s-a decis în practică, și anume că există coautorat la omor când unul dintre infractori a imobilizat victima infracțiunii, anihilându-i orice posibilitate de apărare și ripostă, în timp ce un altul i-a aplicat mai multe lovituri de cuțit⁴; tot astfel, dacă unul dintre inculpați, lovind cu cuțitul victima, a contribuit la slăbirea puterii ei de rezistență și de apărare, înlesnind aplicarea loviturilor mortale de către celălalt inculpat; ori împiedică pe altul să intervină în apărarea victimei⁵, împiedicând-o să pareze lovitura de topor pe care se pregătea să i-o aplice celălalt inculpat⁶.

În cazul coautoratului, prin urmare, nu trebuie să se efectueze neapărat o activitate materială prin care să se realizeze în întregime de către fiecare coautor acțiunea deucidere, ci este suficient ca, prin activitatea sa, caracterizată prin unitate de rezoluție cu a celorlalți coautori, să contribuie în mod direct și hotărâtor la producerea morții victimei. Deci nu este necesar ca activitatea fiecărui coautor să constituie prin ea însăși cauza morții.

Nu va exista însă coautorat dacă fiecare inculpat acționează independent și în momente diferite, lovind mortal victima⁷; s-a reținut în practica judiciară că fapta de a aplica victimei lovituri cu un băț, care ar fi necesitat pentru vindecare circa 10 zile de îngrijiri medicale, săvârșită în public, cu intenția de a-i aplica o corecție, urmată de îndepărtarea inculpatului de lângă victimă și, ulterior, de aplicarea de către coinculpat a mai multor lovituri de cuțit în zone vitale, care au cauzat decesul victimei, constituie infracțiunea de lovire sau alte violențe, iar nu complicitate la infracțiunea de omor⁸. De asemenea, simpla prezență fizică a unei persoane alături de inculpat la locul și momentul săvârșirii de către acesta a omorului nu constituie coautorat.

Participația la infracțiunea de omor în forma complicității se poate concretiza doar într-o activitate cu caracter accesoriu, legată în mod mijlocit și indirect de activitatea care

¹ Având în vedere aceste considerente, nu vom mai repeta aspectele referitoare la răspunderea penală a persoanei juridice pentru celelalte infracțiuni din acest titlu.

² S. Bogdan și colectiv, *op. cit.*, p. 21.

³ ICCJ, s. pen., dec. nr. 30/2011, *www.scj.ro*; C. Ap. București, s. I pen., dec. nr. 2050/A/1996, în RDP nr. 1/1997, p. 120.

⁴ ICCJ, s. pen., dec. nr. 300/2012, pe *www.scj.ro*.

⁵ G. Antoniu, C. Bulai (coordonatori), R. Stănoiu, A. Filipaș, C. Mitrache, V. Papadopol, Cr. Filișanu, *Practica judiciară penală. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1988, p. 85.

⁶ G. Antoniu, C. Bulai (coordonatori), *op. cit.*, vol. I, p. 85.

⁷ V. Papadopol, *Delimitarea actelor de coautorat de cele de complicitate*, în JN nr. 7/1963, p. 70.

⁸ ICCJ, s. pen., dec. nr. 983/2011, pe *www.scj.ro*.

constituie elementul material al infracțiunii, unită, sub aspect subiectiv, cu intenția de a ajuta, înlesni etc. comiterea infracțiunii de omor. Complicitatea poate fi materială, ca, de exemplu, procurarea armei necesare uciderii victimei (complicele cunoscând intenția autorului și urmărind sau acceptând producerea rezultatului), distrugerea ușii de la locuința persoanei vătămate, pentru a ușura pătrunderea autorului în scopul uciderii victimei, sau morală, ca, de pildă, întărirea intenției autorului de a săvârși omorul.

Activitatea unor persoane de a însoți, înarmate cu diferite obiecte contondente, pe inculpat – care a comis fapta de omor –, cunoscând intenția lui, constituie complicitate, deoarece, deși nu a avut o contribuție materială în timpul agresiunii, acele persoane au înlesnit realizarea faptei prin întărirea și întreținerea hotărârii autorului de a săvârși infracțiunea, dar și prin temerea inspirată victimei, căreia i-a paralizat sau diminuat capacitatea de apărare.

În situația instigatorului, răspunderea penală a acestuia va fi angajată numai în măsura în care acesta, prin activitatea sa, a determinat pe autor să comită sau să încerce a săvârși omorul. Simplele îndemnuri, care prin ele însele nu au fost de natură să determine în persoana autorului voința de a ucide sau care au fost atât de slabe încât și-au pierdut influența până la comiterea faptei, nu vor putea fi considerate instigare.

b) Subiectul pasiv al omorului este persoana ucisă ca urmare a activității subiectului activ; aceasta înseamnă că subiect pasiv al infracțiunii nu poate fi decât o persoană în viață (este exclusă infracțiunea de omor când subiectul pasiv este fătul ori un cadavru). Dacă subiectul pasiv este fătul, încadrarea juridică a faptei va fi în infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii (art. 201 C. pen.) sau vătămare a fătului (art. 202 C. pen.), după caz. Deci protecția penală oferită de această incriminare începe imediat după naștere, odată cu copilul nou-născut.

Protecția încetează în momentul morții subiectului pasiv. Stabilirea exactă a acestui moment se face prin raport de expertiză medico-legală. Trebuie să se aibă în vedere că moartea reprezintă un proces; chiar și când intervine relativ brusc, ea reprezintă, în realitate, un fenomen care se instalează treptat. Etapele morții sunt agonia, moartea clinică și moartea biologică. Agonia reprezintă etapa premergătoare morții, caracterizată prin diminuarea funcțiilor vitale, circulația și respirația, apariția unor tulburări neurologice și scăderea acuității simțurilor. Moartea clinică este caracterizată prin încetarea funcțiilor vitale, cardio-circulatorie și respiratorie. Fără intervenția medicului, această etapă este ireversibilă. După etapa morții clinice urmează etapa morții biologice sau a morții creierului. Aceasta se instalează în condițiile în care creierul este privat de oxigen. Existența acestor etape a dus la formularea, în timp, a două teorii privind momentul morții, una care susținea coincidența dintre acest moment și moartea creierului și alta care considera că moartea reprezintă încetarea vieții întregului organism¹.

În prezent, se admite în unanimitate, în doctrina medico-legală, că prima teorie este cea corectă, ajungându-se la concluzia că „moartea creierului poate fi considerată criteriul principal al morții organismului uman luat ca întreg”². Cu alte cuvinte, se poate afirma că momentul morții coincide cu moartea biologică (moartea creierului).

¹ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, pp. 7-8.

² V. Iftenie, D. Dermengiu, *Medicina legală*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 36. În același sens, a se vedea S. Bogdan și colectiv, *op. cit.*, p. 19.